

NARODOWY BANK POLSKI
DEPARTAMENT SYSTEMU PŁATNICZEGO

OCENA FUNKCJONOWANIA POLSKIEGO
SYSTEMU PŁATNICZEGO W I PÓŁROCZU 2008 ROKU

PAŹDZIERNIK 2008 R.

I. WSTĘP

Departament Systemu Płatniczego Narodowego Banku Polskiego przedstawia cykliczny materiał oceniający funkcjonowanie krajowego systemu płatniczego w I półroczu 2008 r.

Materiał powyższy zawiera, podobnie jak materiał za poprzedni okres, półroczną informację o:

- 1) funkcjonowaniu systemów RTGS, prowadzonych przez NBP,
- 2) funkcjonowaniu systemów ELIXIR i EuroELIXIR, prowadzonych przez Krajową Izbę Rozliczeniową S.A.,
- 3) przygotowaniach polskiego sektora bankowego do SEPA,
- 4) poziomie rozwoju obrotu bezgotówkowego w Polsce,
- 5) rynku kart płatniczych,
- 6) oszustwach w zakresie rozliczeń pieniężnych przeprowadzanych za pośrednictwem banków,
- 7) działaniach nadzorczych podjętych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności oraz systemami autoryzacji i rozliczeń,
- 8) systemach rozrachunku papierów wartościowych, prowadzonych przez Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A. i NBP,

oraz ogólną ocenę funkcjonowania polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2008 r.

II. SYSTEMY RTGS (SORBNET, SORBNET-EURO i TARGET2-NBP)

W I półroczu 2008 r. najważniejszymi działaniami, związanymi z prowadzonymi przez NBP systemami RTGS, były:

- 1) uruchomienie systemu TARGET2-NBP i dostosowanie systemu SORBNET-EURO do współpracy z systemem TARGET2-NBP oraz związane z tymi pracami przygotowanie dokumentacji prawnej,
- 2) zmiany w module SORBNET_BW usprawniające jego funkcjonowanie,
- 3) prace analityczne dotyczące ww. systemów.

Ad.1)

W dniu 19 maja 2008 r. Narodowy Bank Polski przystąpił do systemu TARGET2 w ramach trzeciej i ostatniej grupy banków centralnych przechodzących z systemu TARGET do TARGET2¹. Decyzję o bezpośrednim przystąpieniu NBP do tego systemu Zarząd NBP podjął w dniu 9 grudnia 2004 r. Decyzja ta została następnie podtrzymana postanowieniem Zarządu NBP z dnia 12 lipca 2007 r. oraz ostatecznie w dniu 5 listopada 2007 r. Wraz z Narodowym Bankiem Polskim uczestnikami bezpośrednimi systemu TARGET2 w ramach polskiego komponentu tego systemu, tj. systemu TARGET2-NBP, stały się trzy banki: ABN AMRO Bank (Polska) S.A., Bank Zachodni WBK S.A. oraz Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A. Kolejne 24 banki, Krajowa Izba Rozliczeniowa S.A. oraz Krajowy Depozyt Papierów Wartościowych S.A., jako uczestnicy systemu SORBNET-EURO, uzyskali za pośrednictwem NBP dostęp do rozrachunku w systemie TARGET2-NBP. Produkcyjne uruchomienie systemu TARGET2-NBP na jednolitej wspólnej platformie (*Single Shared Platform – SSP*) i bezpośrednie uczestnictwo NBP oraz trzech banków komercyjnych od 19 maja 2008 r. w tym systemie jest zwieńczeniem intensywnych prac i współpracy w tym zakresie NBP, jak również polskich banków, KIR S.A. i KDPW S.A.

Produkcyjne uruchomienie systemu TARGET2-NBP oraz dostosowanie systemu SORBNET-EURO do współpracy z platformą SSP systemu TARGET2 poprzedzone było intensywnymi pracami mającymi na celu przygotowanie NBP i polskiego środowiska bankowego do uczestnictwa w ww. systemach. Prace te obejmowały z jednej strony dostosowanie infrastruktury technologiczno – informatycznej umożliwiającej dokonywanie rozrachunku w systemie TARGET2, w szczególności po stronie NBP i trzech banków, które zdecydowały się na uczestnictwo bezpośrednie w tym systemie, oraz z drugiej strony dostosowanie infrastruktury prawnej regulującej przeprowadzanie rozliczeń w euro w ramach systemu TARGET2.

Prace informatyczne

Przystąpienie NBP do systemu TARGET2 umożliwiło w szczególności zrealizowanie przez NBP, w zakładanym terminie, Projektu SORBNET-EURO-TARGET2, dotyczącego przygotowania systemu SORBNET-EURO do współpracy z platformą SSP systemu TARGET2. Istotne znaczenie dla przystąpienia NBP do systemu TARGET2 miało także przygotowanie przez ww. trzy banki będące uczestnikami bezpośrednimi systemu TARGET2-

¹ W grupie trzeciej weszły, oprócz Polski, następujące kraje: Dania, Estonia, Grecja, Włochy oraz Europejski Bank Centralny. W grupie drugiej (18.02.2008 r.) weszły kraje: Francja, Portugalia, Hiszpania, Belgia, Holandia, Finlandia, Irlandia. W grupie pierwszej (19.11.2007 r.) weszły kraje: Niemcy, Austria, Luksemburg, Słowenia, Cypr, Litwa, Łotwa i Malta.

NBP wewnętrznych rozwiązań umożliwiających ich bezpośrednie uczestnictwo w tym systemie, a także uczestnictwo w intensywnych pracach testowych przeprowadzonych przez wszystkie banki, przyszłych uczestników zarówno bezpośrednich, jak i pośrednich systemu TARGET2-NBP.

Prace prawno-regulacyjne

Równoległe z pracami w obszarze informatycznym prowadzone były intensywne prace nad przygotowaniem i aktualizacją wewnętrznych aktów prawnych NBP oraz umów z przyszłymi uczestnikami, regulujących przeprowadzanie rozrachunku w systemie SORBNET-EURO i TARGET2-NBP.

W I połowie br. w ramach tego obszaru Zarząd NBP podjął, w dniu 28 marca br.:

- 1) uchwałę nr 12/2008 w sprawie wprowadzenia wzoru umowy w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku w euro w systemie TARGET2-NBP,
- 2) uchwałę nr 11/2008 zmieniającą uchwałę nr 20/2004 w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunków banków przez NBP,

zaś w dniu 24 kwietnia br.:

- 1) uchwałę nr 17/2008 zmieniającą uchwałę nr 12/2005 w sprawie wprowadzenia wzoru umowy w sprawie warunków otwierania i prowadzenia rachunku RTGS w systemie SORBNET-EURO,
- 2) uchwałę nr 15/2008 zmieniającą uchwałę nr 35/2004 w sprawie prowizji i opłat bankowych stosowanych przez Narodowy Bank Polski,
- 3) uchwałę nr 16/2008 zmieniającą uchwałę nr 43/2004 w sprawie obliczania i rozliczania odsetek w Narodowym Banku Polskim.

Ponadto, w dniu 7 kwietnia br. Prezes NBP podpisał zarządzenie nr 9/2008 zmieniające zarządzenie nr 6/2004 w sprawie sposobu przeprowadzania rozrachunków międzybankowych.

Uchwały nr 12/2008 i 17/2008 były podstawą podpisania przez uczestników systemów SORBNET-EURO i TARGET2-NBP umów uczestnictwa w tych systemach.

Uczestnikami systemu TARGET2-NBP zostało 27 banków (w tym 3 banki zostały bezpośrednimi uczestnikami, zaś 24 banki uczestnikami pośrednimi). KIR S.A. i KDPW S.A. pozostały również uczestnikami systemu SORBNET-EURO. Siedem innych banków, posiadających rachunek w euro w banku zagranicznym, pozostało uczestnikami systemu SORBNET-EURO m.in. dla rozliczania sesji KIR S.A. oraz operacji z KDPW S.A., które jako

systemy zewnętrzne posiadają dostęp do systemu TARGET2-NBP poprzez system SORBNET-EURO.

Dodatkowo, przed produkcyjnym uruchomieniem TARGET2-NBP, w dniu 5 maja br. DSP wystosował pismo do Komisji Europejskiej w sprawie notyfikacji nowego polskiego systemu płatności TARGET2-NBP jako podlegającego przepisom o ostateczności rozrachunku.

Prace testowe

Po zakończeniu rozpoczętego jeszcze w II połowie 2007 r. etapu rejestracji użytkowników na SSP na potrzeby testów, w styczniu br. NBP wraz ze środowiskiem bankowym przystąpił do kolejnego etapu testów użytkownika (*user testing*), tj. do testów zewnętrznych, przeprowadzanych przy ścisłej współpracy z EBC i 3CB². W obydwu częściach testów uczestniczyły 32 banki – dotychczasowi uczestnicy SORBNET-EURO (w tym 3 banki, przyszli uczestnicy bezpośredni TARGET2-NBP), KDPW S.A. i KIR S.A.

Pierwsza część testów dotyczyła współpracy środowiska krajowego z SSP (tzw. *country tests*). Testy rozpoczęły się w dniu 18 stycznia br. i zakończyły się w dniu 19 lutego br. Testy przebiegały zgodnie z opracowanym przez EBC harmonogramem uzupełnionym o scenariusze dotyczące rozwiązań przyjętych dla środowiska krajowego. W ramach ww. testów przeprowadzono w szczególności: symulację migracji do TARGET2, wczytanie TARGET2 *Directory*, testy pracy w sytuacjach normalnego funkcjonowania TARGET2 oraz testy procedur awaryjnych, dotyczących różnego typu awarii na bazie scenariuszy przygotowanych przez EBC oraz skróconych scenariuszy przygotowanych przez NBP jak również symulację sesji rozrachunkowej KIR S.A., w tym także test gwarancji rozrachunku z uczestnictwem banków, które z dniem 19 maja 2008 r. wraz z NBP staną się bezpośrednimi uczestnikami systemu TARGET2-NBP.

W okresie od dnia 21 lutego 2008 r. do 30 kwietnia br. trwały testy dnia operacyjnego na SSP, dotyczące całej grupy migracyjnej, tzw. *business day test* i zakończyły się powodzeniem. W ramach tych testów przeprowadzono symulację pracy dnia operacyjnego w systemie TARGET2 wg scenariuszy sytuacji normalnych i awaryjnych, obejmujących różne rodzaje awarii oraz symulację migracji na SSP (tzw. *changeover weekend*), jak również testy nowej wersji modułu bankowego SORBNET_BW (wersja 7.0).

Równolegle prowadzona była produkcyjna rejestracja NBP i jego uczestników na SSP. W dniu 2 kwietnia br. przeprowadzona została rejestracja NBP, a w dniach od 7 kwietnia do 7 maja br. rejestracja uczestników bezpośrednich i pośrednich na SSP. W tygodniu poprzedzającym

² Banki centralne budujące SSP, tj. Banca d'Italia, Banque de France i Deutsche Bundesbank.

przejście do systemu TARGET2, tj. w dniach 12 – 19 maja br., przeprowadzono czynności przygotowujące NBP oraz polskie środowisko bankowe do migracji na SSP (włącznie z tzw. *changeover weekend*).

Wszystkie opisane wyżej prace prowadzone były zgodnie z opracowanymi harmonogramami zewnętrznymi i wewnętrznymi oraz przy ścisłej współpracy NBP z przyszłymi uczestnikami systemu SORBNET-EURO i TARGET2-NBP oraz z przedstawicielami EBC i 3CB.

Wszystkie przeprowadzone prace testowe zakończone zostały wynikiem pozytywnym, w związku z tym w dniu 6 maja br. NBP wystosował pismo do EBC potwierdzające gotowość migracji NBP do systemu TARGET2. W dniu 17 maja br. nastąpiło przeniesienie rachunku NBP z Banku Włoch na SSP, zaś w dniu 19 maja 2008 r. nastąpiło, z pełnym sukcesem, produkcyjne uruchomienie systemu TARGET2-NBP.

Współpraca z przyszłymi uczestnikami systemu TARGET2

W ramach przygotowań do uczestnictwa polskiego sektora bankowego w systemie TARGET2 prowadzona była również bliska współpraca ze środowiskiem bankowym i innymi podmiotami zainteresowanymi uczestnictwem w systemie TARGET2. Efektem tej współpracy było zorganizowane w dniu 28 kwietnia br. piąte spotkanie Klubu TARGET2, powołanego jako forum wymiany informacji w kwestii przystąpienia polskiego sektora bankowego do systemu TARGET2. Na spotkaniu zaprezentowano bankom informacje nt. postępu prac związanych z przygotowaniem do uczestnictwa w systemie TARGET2, zagadnienia nt. migracji oraz realizacji harmonogramu testów dla uczestników bezpośrednich i pośrednich systemu TARGET2 oraz wstępną informację nt. zasad migracji banków do systemu TARGET2 po 19 maja br. jak również informację nt. dokumentacji prawnej związanej z przystąpieniem do systemu TARGET2. Na spotkaniu zabrali głos również przedstawiciele banku PKO BP S.A., którzy omówili znaczenie wdrożenia obsługi TARGET2 dla funkcjonowania banku oraz doświadczenia z realizacji projektu wdrożenia TARGET2 w PKO BP S.A.

W ramach bezpośredniej współpracy z przyszłymi polskimi uczestnikami TARGET2 miały miejsce liczne bieżące kontakty z bankami poświęcone omówieniu szczegółowych zagadnień związanych z przygotowaniem i realizacją testów oraz wyjaśnieniu pojawiających się wątpliwości.

Na bieżąco aktualizowane były informacje zamieszczane na stronie internetowej NBP poświęconej systemowi TARGET2 (www.nbp.pl, zakładka „System płatniczy” – TARGET2) oraz na Portalu SORBNET dotyczące kwestii związanych z testami użytkownika (w szczególności scenariusze testowe, harmonogramy testów oraz dodatkowe dokumenty i

informacje pomocne w przygotowaniach do testów oraz w ich przeprowadzeniu). Na bieżąco przekazywane były także bankom informacje na temat nowych wersji dokumentów dotyczących systemu TARGET2, które zostały opublikowane na stronie EBC poświęconej systemowi TARGET2 i dedykowanej bankom. Wszystkie powyższe informacje i materiały zostały udostępnione bankom na stronie internetowej NBP w zakładce dedykowanej systemowi TARGET2.

W związku z organizacją przez EBC Krajowych Grup Użytkowników systemu TARGET2 (*National Users Group* – NUG), DSP zwrócił się do trzech banków - uczestników bezpośrednich systemu TARGET2-NBP z prośbą o nominowanie jednego przedstawiciela z polskiego obszaru SSP jako przewodniczącego tej grupy. Osobą tą została pani Hanna Krajewska, Zastępca Dyrektora Departamentu Rachunkowości i Podatków w PKO BP S.A. Celem działania Grupy NUG jest wspieranie rozwoju systemu TARGET2 między innymi poprzez wypracowywanie wspólnego stanowiska krajowego środowiska bankowego, opiniowanie propozycji zmian, omawianie problemów i niedogodności w realizacji rozliczeń oraz wnioskowanie zmian dotyczących funkcjonalności systemu TARGET2. Dzięki pracy Krajowej Grupy Użytkowników TARGET2 opinia polskiego środowiska bankowego będzie mogła być prezentowana na forum europejskim i uwzględniona w procesie rozwoju systemu TARGET2. W dniu 10 lipca br. Prezes Zarządu PKO BP S.A. zwrócił się do pozostałych banków, pośrednich uczestników TARGET2-NBP oraz do KIR S.A., KDPW S.A. i Związku Banków Polskich z prośbą o wsparcie tej idei poprzez wydelegowanie przedstawicieli ww. instytucji do prac w ramach Krajowej Grupy Użytkowników TARGET2.

W dniu 21 maja br., w związku z migracją NBP i polskiego środowiska bankowego do systemu TARGET2 oraz uruchomieniem od tego dnia polskiego komponentu systemu TARGET2, tj. systemu TARGET2-NBP, zorganizowane zostało spotkanie z bankami i mediami. W trakcie spotkania Narodowy Bank Polski przekazał bankom i innym podmiotom zaangażowanym w przygotowania do systemu TARGET2 oraz dziennikarzom informacje na temat przystąpienia NBP i pierwszych banków do systemu TARGET2-NBP oraz konsekwencji tego wydarzenia dla polskiego systemu płatniczego, banków i ich klientów.

Ad. 2)

W I półroczu 2008 r. została wdrożona kolejna wersja modułu bankowego SORBNET_BW (wersja 7.00). Nowa wersja zawierała w szczególności nowe funkcjonalności dotyczące

współpracy systemu SORBNET-EURO z systemem TARGET2, tj. zmiany dotyczące obsługi zleceń kierowanych do/z T2, generowanie wyciągu w PLN w formacie MT950 oraz parametru „Czy sprawdzić przynależność BIC do T2”, jak również ważną zmianę dotyczącą bezpieczeństwa polegającą na wymuszeniu zmiany hasła pracownika po zamianie hasła przez administratora.

Powyższa wersja modułu bankowego SORBNET_BW została uruchomiona w środowisku produkcyjnym w dniu 12 maja br. Instalacja tej wersji modułu bankowego nastąpiła bezpośrednio z wersji 5.00a, tj. z pominięciem wersji 6.0, która od października 2007 r. była wersją testową i nie została wdrożona produkcyjnie, natomiast po wprowadzeniu kolejnych zmian została zastąpiona wersją 7.00.

Ad. 3)

Prace nad przeniesieniem systemów SORBNET i SORBNET-EURO na nową platformę

W ramach prac analitycznych w obszarze systemów SORBNET i SORBNET-EURO kontynuowano prace związane z wypracowaniem koncepcji przeniesienia ww. systemów na nową platformę technologiczną (przejście z platformy INGRES II na ORACLE). Proces zmiany platformy technologicznej systemów SORBNET i SORBNET-EURO jest związany z datą wejścia Polski do strefy euro i wynikającą z tego wejścia koniecznością zamknięcia systemu SORBNET i zmian w obszarze systemu SORBNET-EURO. Zakres prac analitycznych i projektowych w tym zakresie uwarunkowany jest zatem, planowanym na 2012 r., przystąpieniem Polski do strefy euro. W kontekście przeniesienia ww. systemów na nową platformę technologiczną NBP przyjmuje obecnie następujące założenia:

1. Prace analityczne nad przeniesieniem systemu SORBNET-EURO na nową platformę technologiczną zostaną uruchomione możliwie jak najwcześniej. Nowa platforma zostanie uruchomiona w 2012 r., przy czym posadowiony na tej platformie system SORBNET-EURO od stycznia 2012 r. będzie pełnił funkcję tzw. ograniczonego PHA³ (realizującego m.in. operacje księgowe, operacje gotówkowe oraz – ewentualnie pod warunkiem wejścia do strefy euro od 2012 r. - operacje otwartego rynku i zarządzanie rezerwą obowiązkową), z wyłączeniem funkcjonalności dotyczącej prowadzenia rachunków RTGS banków i realizacji ich zleceń dotyczących rozliczeń w euro (konieczność przeniesienia ich na SSP).
2. Z uwagi na możliwe ryzyka związane z niedotrzymaniem 2012 r. jako daty przystąpienia Polski do strefy euro oraz ze względu na potrzebę przeniesienia systemu SORBNET na nową platformę nie później niż w 2013 r. prace nad przeniesieniem systemu SORBNET na

³ 4-letni okres przejściowy zostanie skrócony i będzie trwał do końca grudnia 2011 r. zamiast do 19 maja 2012 r.

nową platformę technologiczną również będą nadal kontynuowane, ale zostaną przerwane w momencie podjęcia oficjalnej decyzji o terminie wejścia Polski do strefy euro nie późniejszym niż w 2013 r.

Ponadto, NBP przeprowadzi analizę funkcjonalności modułów opcjonalnych oferowanych na SSP pod kątem zapewnienia funkcjonalności wymaganej w przypadku przyjęcia przez Polskę waluty euro oraz spełniania wymagań funkcjonalnych NBP w tym zakresie. Dotyczy to opcjonalnych modułów statystycznych (CRAKS1, CRAKS3, CRISP) oraz modułów opcjonalnych oferujących funkcjonalności, które NBP musi zapewnić w sytuacji wejścia Polski do strefy euro, tj. modułu SF (*Standing Facilities*) dotyczącego przeprowadzania operacji otwartego rynku, oraz modułu RM (*Reserve Management*) dotyczącego zarządzania rezerwą obowiązkową.

Dalsza migracja polskich banków na SSP

Przystąpienie NBP do systemu TARGET2 rozpoczęło 4-letni tzw. okres przejściowy, czyli okres przechodzenia polskiego środowiska bankowego do tego systemu (co powinno zakończyć się nie później niż w maju 2012 r.). Jest to czas, w którym banki będą musiały podjąć decyzję o przeprowadzaniu rozliczeń w euro bezpośrednio na Single Shared Platform lub skorzystać w tym celu z pośrednictwa innego banku (komercyjnego) w dostępie do SSP⁴. Każde przeniesienie rozliczeń na SSP wymaga określonych prac dostosowawczych i serii testów uprawniających do uczestnictwa bezpośredniego w tym systemie. NBP przewiduje określenie 2 terminów w roku (maj, listopad) w ciągu ww. okresu przejściowego, w których banki będą mogły przechodzić z rozliczeniami w euro na SSP. Migracja na SSP dotyczy również systemu EuroELIXIR i systemu KDPW jako tzw. systemów zewnętrznych (*Ancillary Systems*). Zgodnie z pierwotnymi założeniami określonymi przez KIR S.A., migracja systemu EuroELIXIR, jako systemu zewnętrznego, do systemu TARGET2 planowana była wstępnie na maj 2009 r., ale ostateczna data tego przeniesienia zostanie podjęta zostanie przez KIR S.A. i NBP po analizie odpowiedzi banków na ankietę NBP wysłaną w sierpniu br. NBP w najbliższym okresie przystąpi do opracowania szczegółowego harmonogramu migracji banków i systemów zewnętrznych na SSP.

Plan ciągłości działania dla NBP (PCD-NBP)

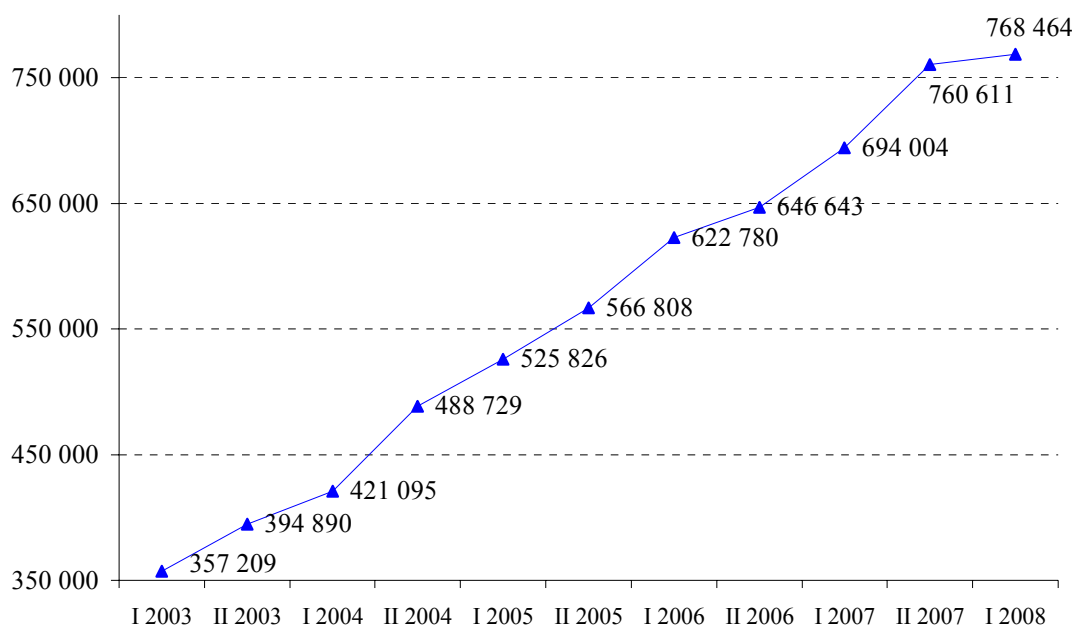
Dodatkowo, zgodnie z wymaganiami bezpieczeństwa określonymi dla systemów krytycznych kontynuowane były inne działania dostosowawcze do wymagań stawianych przez EBC przed krajowymi komponentami systemu TARGET2. W ramach tych prac kontynuowano prace nad

⁴ Wynika to z decyzji EBC, zgodnie z którą banki centralne są zobligowane do zaprzestania pośredniczenia w przeprowadzaniu rozliczeń banków na SSP po zakończeniu 4-letniego okresu przejściowego.

wprowadzeniem i aktualizacją planu ciągłości działania dla NBP (PCD – NBP) w zakresie systemu SORBNET-EURO oraz dodatkowo, poza wymaganiami EBC, dla systemu SORBNET, w tym scenariuszy i procedur działania w określonych sytuacjach awaryjnych. Z pozytywnymi wynikami przeprowadzono w I połowie br. 2 testy PCD-NBP w odniesieniu do obu systemów: technologiczny (7 czerwca br.) i logistyczny (19 kwietnia br.).

W I półroczu 2008 r. w systemie SORBNET zrealizowano 768.464 zleceń (średnio dziennie 6.099 zleceń) o łącznej wartości 20,8 bln zł, co w porównaniu do 760.611 operacji o łącznej wartości 20,2 bln zł w II półroczu 2007 r. stanowi nieznaczny wzrost wolumenu zleceń o ok. 1% przy jednoczesnym wzroście wartości obrotów (ok. 3%). Średnia dzienna wartość realizowanych w DSP zleceń wyniosła 165,05 mld zł (158,7 mld zł w II półroczu 2007 r.). Średnia kwota jednego zlecenia płatniczego wyniosła ok. 27,03 mln zł (26,5 mln zł w II półroczu 2007 r.). Z ogólnej liczby 768.464 zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET 669.847 (87,2 %) dotyczyło zleceń banków (w tym 574.318 dotyczyło zleceń klientowskich), 60.359 (7,8 %) zleceń NBP, 19.762 (2,6 %) zleceń KIR S.A. i 18.496 (2,4%) zleceń KDPW.

Wykres 1. Liczba zleceń zrealizowanych w systemie SORBNET w latach 2003 – 2008.

W I półroczu br. w systemach SORBNET-EURO (S-E) i od 19 maja br. w systemie TARGET2-NBP (T2-NBP) został odnotowany bardzo wysoki przyrost liczby i wartości transakcji w euro zrealizowanych w obu systemach. Proces ten rozpoczął się w lutym br., po

wejściu do systemu TARGET2 krajów z drugiej grupy migracji, nasilił się po przystąpieniu NBP do systemu TARGET2 i jest cały czas kontynuowany.

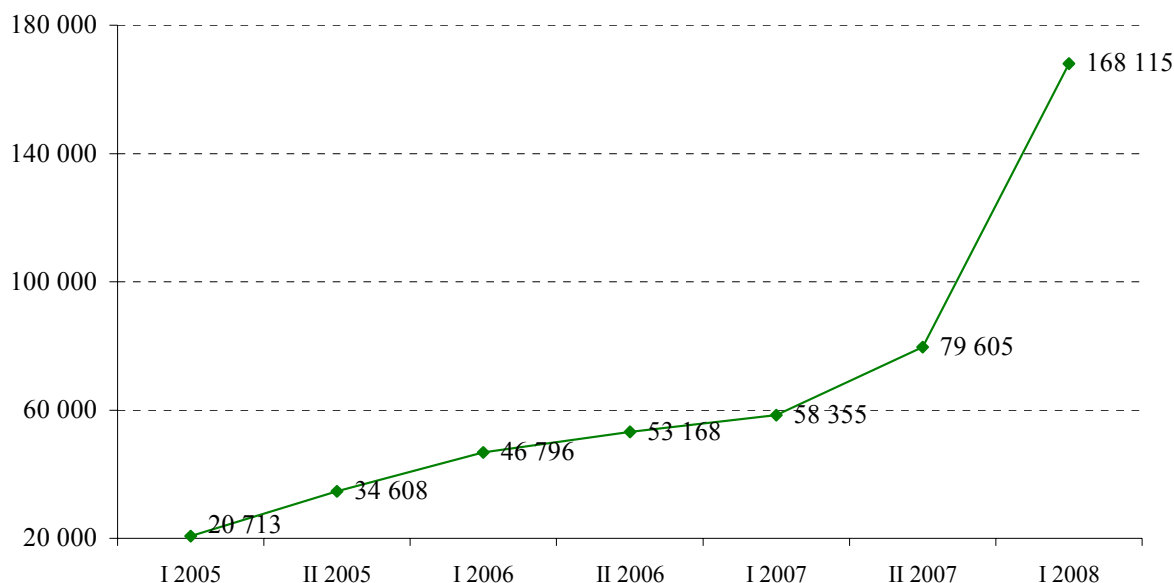
W omawianym okresie w obu systemach zrealizowanych zostało 168.115 zleceń w euro, w tym 137.188 zleceń w systemie S-E stanowiąc 82% sumy wszystkich zleceń, i 30.927 zleceń w systemie T2-NBP⁵ (od dnia 19 maja br.), stanowiąc tym samym 18% sumy zleceń zrealizowanych w obu systemach. W porównaniu do II-go półrocza ubiegłego roku liczba zleceń w samym systemie S-E wzrosła dość znacząco, bo o 72% (w ubiegłym półroczu w systemie S-E zrealizowanych zostało 79.605 zleceń), natomiast biorąc pod uwagę łącznie systemy S-E i T2-NBP, nastąpił bardzo dynamiczny, ponad dwukrotny, wzrost liczby zrealizowanych zleceń. Wyraźnie widać zatem, że wzrost liczby zleceń generowany był w dużej mierze przez banki będące uczestnikami bezpośrednimi systemu T2-NBP. Średnia dzienna liczba zrealizowanych zleceń dla obu systemów łącznie wyniosła 1.334 zlecenia, stanowiąc również ponad 2-krotny wzrost w porównaniu do II-go półrocza 2007 r. Liczba płatności krajowych zrealizowanych w obu systemach łącznie wyniosła 8.455 (5.577 w okresie poprzednim), stanowiąc około 5% ogólnego wolumenu wszystkich transakcji. Kontynuowana była tendencja wzrostowa płatności krajowych, zwłaszcza klientowskich zrealizowanych w obu systemach łącznie, w stosunku do poprzedniego półrocza (wzrost o ponad 50%). Warto wskazać, że największa dynamika miała miejsce od momentu wejścia NBP do systemu TARGET2 i była generowana głównie przez banki będące uczestnikami bezpośrednimi systemu T2-NBP. W strukturze zleceń zdecydowaną większość (95%) stanowiły zlecenia transgraniczne, w szczególności płatności przychodzące do systemów S-E i T2-NBP, których wolumen w tym okresie wyniósł 120.873, osiągając prawie 2-krotny przyrost w porównaniu do poprzedniego półrocza (w którym zrealizowanych zostało 62.424 zlecenia). Najbardziej dynamiczny przyrost został odnotowany w odniesieniu do zleceń transgranicznych wysłanych, których wolumen wyniósł 38.787 stanowiąc ponad 3-krotny przyrost w stosunku do II półrocza 2007 r. (w którym zrealizowanych zostało 11.604 zlecenia). Zmianie uległa zatem struktura zleceń transgranicznych zrealizowanych w obu systemach łącznie – udział zleceń transgranicznych otrzymanych w ogólnym wolumenie zleceń zrealizowanych w I półroczu br. spadł z 78% do 72% przy jednoczesnym wzroście udziału zleceń transgranicznych wysłanych z 15% do 23%. Zaprezentowane powyżej tendencje wskazują na coraz bardziej aktywne wykorzystanie polskich systemów RTGS do realizacji płatności w euro.

⁵ Dane dotyczą 3 banków będących uczestnikami bezpośrednimi SSP, nie uwzględniają zleceń przekazanych przez NBP (zlecenia te są generowane w systemie S-E i są wykazane dla obrotów w tym systemie).

Dynamicznemu wzrostowi liczby zleceń rozliczonych w systemach S-E i T2-NBP towarzyszył wzrost ich wartości. Rzeczywista wartość płatności rozliczonych w obu systemach, tj. po odliczeniu wartości transakcji związanych z depozytem intraday, w omawianym okresie wyniosła 63,7 mld euro stanowiąc ponad 2-krotny wzrost w porównaniu do ubiegłego półrocza (wzrost o 132%), w tym wartość zleceń zrealizowanych w systemie S-E wyniosła 49,0 mld euro, stanowiąc 77% ogółu zleceń zrealizowanych w obu systemach łącznie i 14,7 mld euro w systemie T2-NBP, stanowiąc 23% sumy wartości wszystkich zleceń. Średnia dzienna wartość transakcji, biorąc pod uwagę oba systemy łącznie, ukształtowała się na poziomie 505,7 mln euro stanowiąc tym samym również ponad 2-krotny wzrost w porównaniu do II półrocza 2007 r. (w którym wartość ta wyniosła 213 mln euro), natomiast przeciętna wartość pojedynczego zlecenia wzrosła o 10% do poziomu 378,4 tys. euro. Spośród ogólnej wartości transakcji rozliczonych przez oba systemy łącznie, blisko 94% stanowiły płatności transgraniczne, zaś ok. 6% płatności krajowe. Relacja ta zmieniła się w porównaniu do okresu poprzedniego na korzyść zleceń transgranicznych. Kontynuowany był, podobnie jak w okresie poprzednim, systematyczny wzrost wartości transakcji krajowych, natomiast po przystąpieniu NBP do systemu TARGET2 nastąpił bardzo dynamiczny ich przyrost – wartość tych zleceń w czerwcu br. osiągnęła blisko 1.455 mln euro, stanowiąc przyrost o blisko 88% w porównaniu do maja br. (w którym wartość ta wyniosła 774,5 mln euro). Sytuacja ta spowodowana jest zmianą sposobu rozliczania płatności przez banki, które weszły bezpośrednio na SSP, polegającą na przejściu z bankowości korespondenckiej na rozliczenia przede wszystkim poprzez system TARGET2.

Podsumowując, stwierdzić należy, iż w I półroczu br. nastąpił istotny wzrost zarówno liczby, jak i wartości zleceń zrealizowanych w systemie S-E. O ile w styczniu br. liczba zleceń zrealizowanych w systemie S-E wyniosła 15.699, a ich wartość 7,2 mld euro, to w czerwcu br. wielkości te dla systemów S-E i T2-NBP analizowanych łącznie wyniosły odpowiednio 40.166 i 22,5 mld euro. Należy odnotować rosnącą aktywność uczestników systemu S-E oraz bardzo dynamiczną aktywność uczestników bezpośrednich systemu T2-NBP w szczególności w obszarze zleceń klientowskich zarówno krajowych, jak i transgranicznych wysyłanych.

Wykres 2. Liczba zleceń w euro zrealizowanych w latach 2005 – 2008 w systemach SORBNET-EURO i – od 19 maja 2008 r. - TARGET2-NBP.

Wzrost liczby zleceń realizowanych w systemach S-E i EuroELIXIR w poszczególnych miesiącach I półrocza br. sprawiał, że stopniowemu wzrostowi ulegał nadal udział płatności w euro rozliczanych przez ww. systemy, stanowiące krajową infrastrukturę rozliczeń w euro, w ogólnej liczbie płatności w euro rozliczanych przez polskie banki. O ile w styczniu br. udział ten wynosił 24%, to w czerwcu br. udział ten wzrósł do poziomu blisko 31%.

III. SYSTEMY KRAJOWEJ IZBY ROZLICZENIOWEJ S.A.

W I półroczu 2008 r. najważniejszymi działaniami, związanymi z systemami Krajowej Izby Rozliczeniowej S.A., były:

1) zmiany funkcjonalne w systemie ELIXIR

W pierwszym półroczu 2008 roku w systemie ELIXIR prowadzone były przede wszystkim prace nad wdrożeniem obsługi płatności na rzecz klientów LORO i pokrycia na komunikaty MT103+ oraz nad dostosowaniem systemu do wymogów unijnych, a w szczególności do wytycznych dyrektywy 2005/60/WE „w sprawie przeciwdziałania korzystaniu z systemu finansowego w celu prania brudnych pieniędzy oraz finansowania terroryzmu”. Oba rozwiązania zostaną udostępnione uczestnikom w grudniu 2008 roku. Ponadto Izba podjęła również decyzję o przeniesieniu rozliczeń międzyoddziałowych do systemu międzybankowego, co nastąpi z dniem 1 października 2008 roku.

2) udostępnienie uczestnikom systemu EuroELIXIR paneuropejskiego instrumentu polecenia przelewu - SEPA Credit Transfer (SEPA CT)

Najważniejszym wydarzeniem pierwszego półrocza 2008 r. w systemie EuroELIXIR było umożliwienie, z dniem 28 stycznia 2008 r., uczestnikom tego systemu obsługi SEPA CT. Tym samym system EuroELIXIR stał się zgodny z SEPA (SEPA Scheme Compliant ACH), a dzięki ustanowieniu połączenia z platformą STEP2-SCT jego uczestnikom zapewniony został paneuropejski zasięg rozliczeń od samego początku funkcjonowania Jednolitego Obszaru Płatności w Euro.

Z dniem udostępnienia przez KIR S.A. instrumentu SEPA CT, do rozliczeń według nowego paneuropejskiego standardu przystąpiło sześciu uczestników systemu EuroELIXIR – Narodowy Bank Polski, Powszechna Kasa Oszczędności Bank Polski S.A., ING Bank Śląski S.A., Bank BPH S.A., Bank Millennium S.A. oraz Mazowiecki Bank Regionalny S.A. Liczba uczestników na koniec czerwca br. nie uległa zmianie, niemniej jednak kolejne banki zgłosiły zainteresowanie rozliczeniami SEPA CT EuroELIXIR. W okresie od stycznia do czerwca br. liczba transakcji SEPA CT przetworzonych w systemie EuroELIXIR w kolejnych miesiącach sukcesywnie rosła, przekraczając w czerwcu pułap 47 tysięcy zleceń. Zdecydowanie dominujący udział w ogólnej liczbie (blisko 99%) miały płatności międzysystemowe (transgraniczne).

Dla ułatwienia uczestnikom systemu EuroELIXIR jak najszybszego uzyskania zdolności stosowania nowych paneuropejskich instrumentów, Izba w I półroczu 2008 roku uruchomiła również zestaw usług wspierających rozliczenia SEPA. Jako pierwszy, w styczniu 2008 roku, udostępniony został uczestnikom mechanizm konwersji – dodatkowy, opcjonalny moduł w aplikacji oddziałowej EuroELIXIR umożliwiający zmianę formatu komunikatów pomiędzy SEPA XML i dotychczas stosowanymi rozwiązaniami (MT103+, plik przecinkowy). KIR S.A. prowadzi ponadto warsztaty techniczne oraz świadczy usługi wsparcia w procesie uzyskiwania przez banki statusu zgodności z SEPA. Na początku 2008 roku uruchomiony został również projekt mający ułatwić obsługę zgód na stosowanie w przyszłości SEPA Direct Debit. Podjęte zostały też konsultacje nt. uwarunkowań i możliwości wdrożenia obsługi drugiego paneuropejskiego instrumentu.

Istotnym wydarzeniem pierwszej połowy 2008 roku w obszarze rozliczeń w systemie EuroELIXIR było również uruchomienie przez Izbę projektu EuroELIXIR-TARGET2. W ramach projektu powołany został zespół zadaniowy mający na celu przygotowanie systemu EuroELIXIR do rozrachunku na platformie Single Shared Platform systemu TARGET2. Zmiana platformy rozrachunku wstępnie planowana jest na 2009 r.

Prowadzone są również w Izbie analizy odnośnie możliwości połączenia SEPA EuroELIXIR z innymi europejskimi izbami rozliczeniowymi w ramach stowarzyszenia EACHA - European Automated Clearing House Association.

Pozostałe działania

W marcu 2008 roku w Witrynie do wymiany informacji związanych z rozliczeniami produkcyjnie podłączono 42 oddziały ZUS, które rozpoczęły elektroniczną komunikację z bankami, uczestnikami Witryny eliminując tym samym korespondencję papierową. W ten sposób w Witrynie aktualnie uczestniczy 30 banków, KIR S.A. oraz jednostki ZUS: centrala i 42 oddziały.

Jednocześnie w pierwszej połowie 2008 roku kontynuowano prace projektowe nad wdrożeniem modułu elektronicznej zgód poleceń zapłaty. Izba na zlecenie i przy współpracy funkcjonującego w ramach ZBP Zespołu ds. realizacji Porozumienia w sprawie stosowania polecenia zapłaty wypracowała projekt standardu elektronicznej wymiany informacji i akceptacji zgód na stosowanie polecenia zapłaty. Opracowana przez Izbę koncepcja elektronicznej wymiany informacji i akceptacji zgód na stosowanie polecenia zapłaty dotyczy, w pierwszej fazie, zgód otrzymanych przez wierzyciela od dłużnika i przekazanych Izbie przez bank obsługujący wierzyciela, bądź na życzenie tego banku bezpośrednio od wierzyciela.

W omawianym okresie średnie miesięczne obroty brutto KIR S.A. w systemie ELIXIR wyniosły 246 mld zł, czyli tyle samo, co w II półroczu 2007 r. Średnia miesięczna liczba transakcji w systemie ELIXIR w I półroczu 2008 r. wyniosła 94,2 mln (89,8 mln w II półroczu 2007 r.), tj. wzrosła o 4,8 %.

Zlecenia uznaniowe stanowiły 99,5 % obrotów, obciążeniowe natomiast tylko 0,5 %.

W I półroczu 2008 r. obroty brutto w systemie ELIXIR w podziale wg sesji rozrachunkowych w systemach SORBNET i SORBNET-EURO kształtowały się następująco:

- sesja poranna - 40,2 %,
- sesja popołudniowa - 38,9 %,
- sesja wieczorna - 20,9 %.

W I półroczu 2008 r. w systemie EuroELIXIR zrealizowanych zostało 1.522.988 transakcji w euro, co daje średnią dzienną liczbę transakcji w wysokości 12.068 zleceń. W porównaniu do 1.242.359 transakcji w poprzednim półroczu oznacza to wzrost wolumenu o ok. 23 %. W strukturze zleceń ok. 74,6 % stanowiły płatności transgraniczne otrzymywane,

których wolumen wyniósł 950.567 zleceń, co stanowi ok. 62,4 % udziału w ogólnej liczbie zleceń zrealizowanych w systemie. Wolumen zleceń transgranicznych wysłanych z systemu wyniósł 326.220, co stanowiło ok. 21,4 % wszystkich zleceń. W porównaniu do 254.269 transakcji wysłanych z systemu w poprzednim półroczu, jest to wzrost o ok. 28,3 %. Powyższe dane wyraźnie wskazują na stały wzrost liczby transakcji rozliczanych w systemie EuroELIXIR w praktycznie wszystkich rodzajach obsługiwanych płatności, co należy uznać za zjawisko bardzo pozytywne.

IV. PRZYGOTOWANIA NBP I POLSKIEGO SEKTORA BANKOWEGO DO SEPA

W I półroczu 2008 r. uruchomiono paneuropejskie polecenie przelewu - SEPA Credit Transfer oraz kontynuowano prace związane z przygotowaniem sektora bankowego do wprowadzenia pozostałych paneuropejskich instrumentów płatniczych: SEPA Direct Debit oraz SEPA Cards.

Dzień 28 stycznia 2008 r. był dniem wprowadzenia SEPA Credit Transfer, tj. paneuropejskiego polecenia przelewu. W tym dniu, równoległe z europejskim sektorem bankowym, Narodowy Bank Polski oraz grupa polskich banków udostępniły usługę polecenia przelewu w standardzie SEPA dla swoich klientów. Ponadto NBP, jako korzystający z usługi STEP2 SCT uczestnik bezpośredni systemu STEP2, umożliwił innym bankom uczestniczenie w ww. systemie za pośrednictwem NBP i tym samym udostępnił, dla klientów tych banków, usługę przelewów w walucie euro w standardzie SEPA bez konieczności wprowadzania znacznych zmian w systemach informatycznych banków. Obecnie uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA jest 17 banków polskich. Większość z nich ma jedynie zdolność do odbioru zleceń, a tylko 5 ma możliwość ich wysyłania. Na chwilę obecną rzeczywista liczba transakcji SEPA w polskich bankach jest trudna do oszacowania, gdyż banki nie w pełni wywiązują się z ustaleń dotyczących sprawozdawczości. Jednakże statystyki prowadzone przez KIR SA wskazują na znaczny wzrost liczby i wartości transakcji w standardzie SEPA od początku ich funkcjonowania.

W ramach polskiego sektora bankowego trwa obecnie dyskusja nad wprowadzeniem Paneuropejskiego Polecenia Zapłaty. SEPA Direct Debit ma być wprowadzane jako produkt równoległy do istniejącego polecenia zapłaty w złotych, które ma być sukcesywnie dostosowywane do rozwiązań SEPA, co pozwoli, w chwili przyjęcia przez Polskę waluty euro, na płynne przejście z krajowego polecenia zapłaty na paneuropejskie. W związku z możliwym uczestnictwem NBP w SEPA Direct Debit Scheme oraz z uwagi na brak możliwości kredytowania swoich klientów, NBP wystąpił do EPC z prośbą o opinię, czy możliwe jest

przystąpienie NBP do schematu SEPA Direct Debit jedynie w roli banku pośredniczącego (rozliczającego) bez obowiązku stania się bankiem dłużnika.

W omawianym okresie kontynuowano także działania związane z opracowaniem komunikatów uzupełniających - AOS (*Additional Optional Services*), służących do automatycznego przetwarzania płatności, których specyfika uniemożliwia efektywne wykorzystanie standardowych komunikatów SEPA. Rozważane jest opracowanie takich komunikatów dla płatności na rzecz ZUS, Urzędów Skarbowych oraz w celu korzystania z polskich znaków diakrytycznych.

Istotnym elementem działań NBP na rzecz SEPA było przygotowanie nowelizacji zarządzenia nr 5/2002 Prezesa NBP z dnia 6 maja 2002 r. w sprawie sposobu numeracji rachunków bankowych prowadzonych w bankach. Od 1 stycznia 2008 roku obowiązuje zarządzenie nr 17/2007 Prezesa NBP zmieniające zarządzenie w sprawie sposobu numeracji rachunków bankowych prowadzonych w bankach, co zapewnia stosowanie identyfikatora IBAN dla transakcji nominowanych w euro także w obrocie krajowym (każdy rachunek w banku polskim jest oznaczony identyfikatorem NRB; przez dodanie kodu kraju (PL) przed numerem rachunku można otrzymać odpowiedni identyfikator IBAN).

W ramach działań NBP na rzecz SEPA przedstawiciele Narodowego Banku Polskiego brali udział w pracach SEPA Forum Polska oraz w pracach grup roboczych SEPA. Narodowy Bank Polski opiniował materiały dotyczące SEPA m.in. broszury informacyjne nt. wpływu SEPA na konsumentów i przedsiębiorców, materiał dotyczący poprawności stosowania kodów BIC, dokument dotyczący określenia daty końcowej migracji na standardy SEPA oraz nową wersję Rulebooka dla polecenia przelewu SEPA. Ponadto Narodowy Bank Polski podejmował działania informacyjne na temat SEPA m.in. poprzez wystąpienia swoich przedstawicieli na spotkaniu inauguracyjnym zorganizowanym przez ZBP z okazji startu SEPA Credit Transfer, III Kongresie Gospodarki Elektronicznej i IV konferencji nt SEPA „2008 – Rok SEPA”.

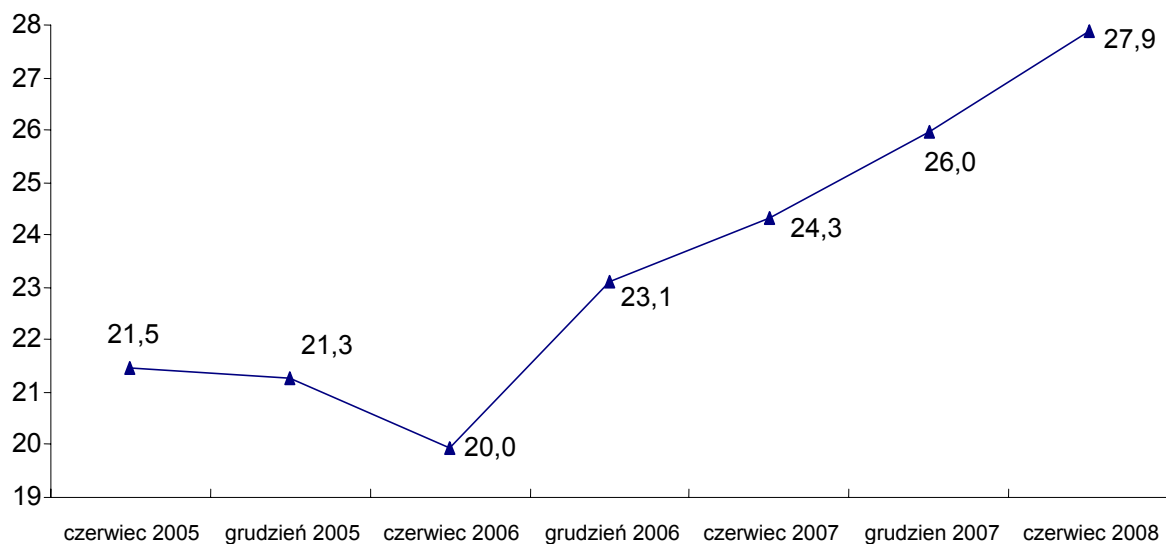
V. POZIOM ROZWOJU OBROTU BEZGOTÓWKOWEGO W POLSCE

Poziom obrotu bezgotówkowego w Polsce jest jednym z najważniejszych mierników rozwoju systemu płatniczego, dlatego DSP od II półrocza 2006 r. włącza to zagadnienie do prezentowanego materiału. W prezentowanym materiale przedstawiamy trzy podstawowe i najbardziej ogólne wskaźniki poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego. Pierwszy z nich to liczba rachunków bankowych osób fizycznych. Posiadanie rachunku bankowego jest konieczne dla korzystania z usług obrotu bezgotówkowego. Przekonanie klienta do otwarcia

rachunku bankowego jest niezbędne dla zachęcenia go do dokonywania operacji bezgotówkowych.

Wg danych z Departamentu Statystyki NBP, liczba rachunków bankowych a vista osób fizycznych (bez książeczek oszczędnościowych) od początku 2005 r. kształtuje się następująco:

Wykres 3. Liczba rachunków bankowych a vista osób fizycznych (w mln)

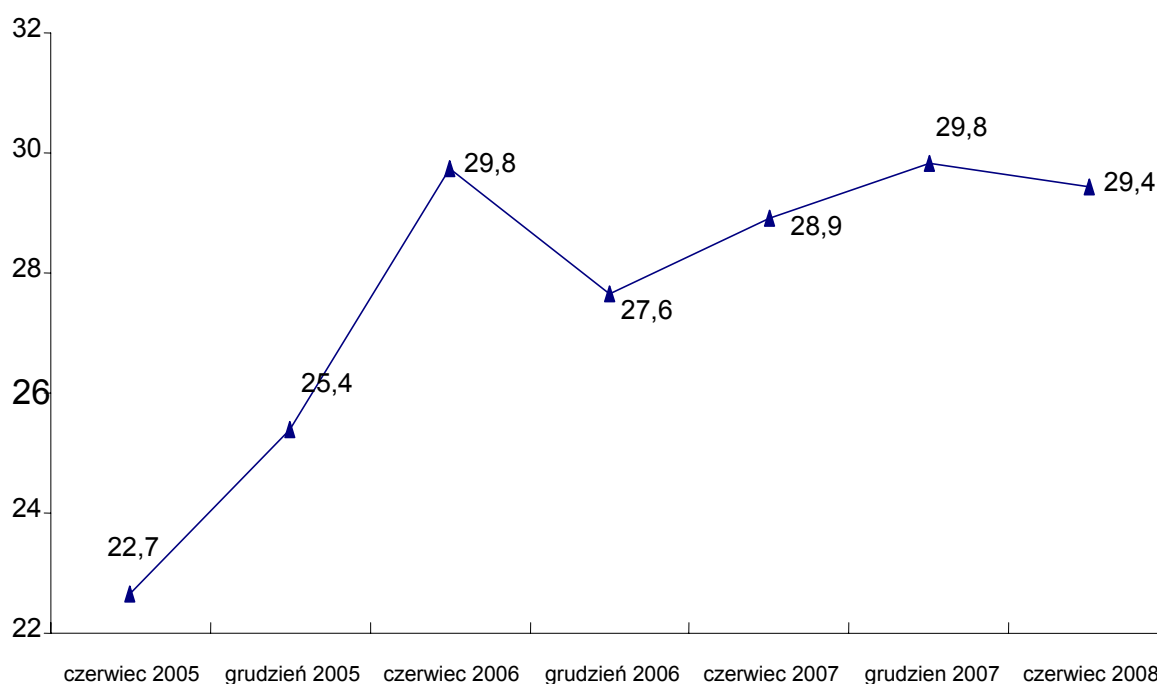

Na przestrzeni dwóch ostatnich lat (od czerwca 2006 r.) widać wyraźny wzrost liczby rachunków bankowych, co jest bardzo pozytywną tendencją. Porównanie stanu z grudnia 2007 r. (26 mln) ze stanem z czerwca 2008 r. (27,9 mln) wskazuje na wzrost liczby rachunków bankowych o 1,9 mln, czyli o 7,3%. Związane jest to z takimi czynnikami występującymi w tym okresie jak: bardzo wzmoczona kampania marketingowa banków czy duży wzrost rozwoju całego sektora bankowego w Polsce.

Jest to niezwykle istotny wskaźnik dla pokazania rozwoju bezgotówkowego, jednakże sam wzrost liczby rachunków bankowych nie obrazuje wystarczająco całej sytuacji, bowiem samo posiadanie rachunku nie jest jednoznaczne z aktywnym z niego korzystaniem. Wskaźnik liczby rachunków bankowych nie jest zatem wystarczający dla pokazania ogólnego stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce. Dla bardziej precyzyjnego przedstawienia tego stanu wskazane jest pokazanie liczby transakcji bezgotówkowych przeprowadzanych średnio na jednym rachunku bankowym (liczba operacji bezgotówkowych podzielona przez liczbę rachunków bankowych). Do liczby operacji bezgotówkowych zaliczone zostały przelewy realizowane za pośrednictwem KIR S.A. (bez wpłat gotówkowych na rachunki bankowe), przelewy międzyoddziałowe w bankach, transakcje kartami płatniczymi, czekami oraz polecenia zapłaty.

Wskaźnik ten jest w rzeczywistości dużo wyższy od faktycznej aktywności posiadacza rachunku, ponieważ z ogólnej liczby przelewów realizowanych zarówno w obrocie międzybankowym, jak i międzyoddziałowym, nie ma możliwości wyodrębnienia płatności osób fizycznych od płatności związanych z obrotem gospodarczym. Niemniej jednak wskaźnik ten jest bardzo przydatny dla pokazania obrazu aktywności przeciętnego posiadacza rachunku bankowego i dostarcza kolejnych danych niezbędnych do bardziej precyzyjnego określenia stanu obrotu bezgotówkowego w Polsce.

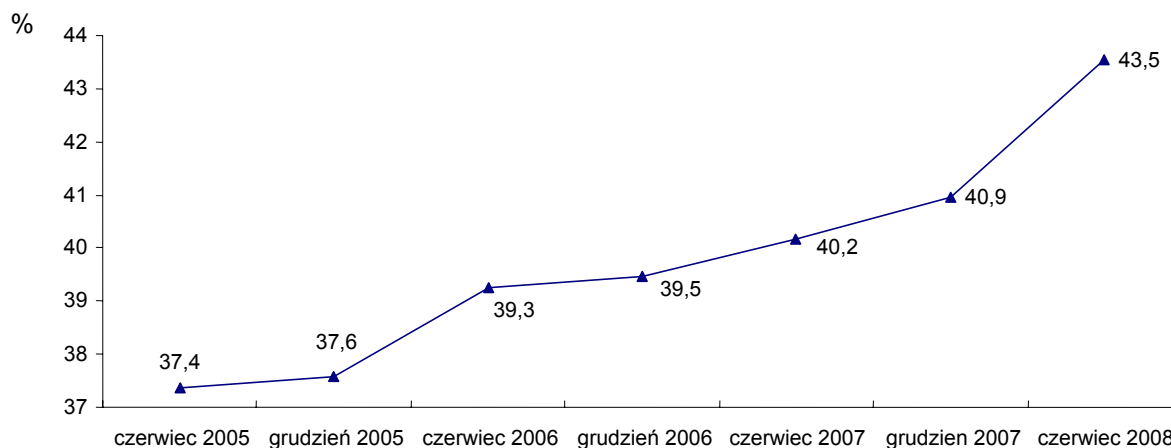
Wykres 4. Liczba transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym.

W czerwcu 2008 r. w porównaniu do grudnia 2007 r., prezentowany wskaźnik transakcji bezgotówkowych na jednym rachunku bankowym nieznacznie spadł z poziomu 29,8 do poziomu 29,4. Zatem wzrostowi liczby rachunków bankowych o 7,3% (zob. wykres 3) nie towarzyszył wzrost aktywności w przeliczeniu na 1 rachunek. Ogólna liczba transakcji bezgotówkowych wzrosła z 770 mln (grudzień 2007 r.) do 820 mln (czerwiec 2008 r.), nie wzrosła jednak liczba transakcji przypadających na 1 rachunek, czyli aktywność posiadaczy rachunków bankowych.

Trzecim parametrem jest udział depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1, czyli pieniądzu gotówkowym oraz depozytach *a vista*. W omawianym okresie wskaźnik ten przedstawiał się następująco:

Wykres 5. Udział depozytów gospodarstw domowych w M1.

Wskaźnik wielkości udziału depozytów gospodarstw domowych w agregacie podaży pieniądza M1 wzrósł w okresie I półrocza 2008 r. z 40,9 % w grudniu 2007 r. do 43,5 % w czerwcu 2008 r. W porównaniu do poprzednich okresów przedstawionych na wykresie powyżej jest to dość dynamiczna zmiana w pożądanym dla obrotu bezgotówkowego kierunku.

VI. KARTY PŁATNICZE

W I półroczu 2008 r. na rynku kart płatniczych zaszły następujące zmiany:

- 1) Utrzymała się tendencja wzrostowa liczby kart płatniczych. Mianowicie, na koniec czerwca 2008 r. banki wydały 28,194 mln kart, co oznacza wzrost w ciągu półrocza o 6,4 %.
- 2) Wzrosła liczba i wartość transakcji dokonywanych kartami (gotówkowych i bezgotówkowych). W I półroczu 2008 r. kartami zrealizowano 594,2 mln transakcji o wartości 143,8 mld złotych, co oznacza wzrost w stosunku do II półrocza 2007 r. odpowiednio o 6,1 % i 2,2 %, natomiast w stosunku do analogicznego okresu roku ubiegłego odpowiednio o 15,2 % i 15,4 %.
- 3) Znacznie wzrosła liczba kart kredytowych (o 9,7 % w porównaniu do grudnia 2007 r.). Jest to bardzo pozytywna tendencja, bowiem karty kredytowe, w odróżnieniu od kart debetowych, są głównie wykorzystywane do dokonywania płatności bezgotówkowych (ponad 86 % liczby transakcji dokonywanych kartami kredytowymi to transakcje bezgotówkowe). Znacząco wzrósł również udział kart kredytowych w ogólnej liczbie wydanych kart. Udział poszczególnych rodzajów kart w liczbie wydanych kart kształtował się na koniec czerwca 2008 r. następująco:

- karty debetowe 68,1 % (na koniec czerwca 2007 stanowiły 70,3 %),
 - karty kredytowe 30,4 % (na koniec czerwca 2007 stanowiły 27,7 %),
 - karty obciążeniowe 1,5 % (na koniec czerwca 2007 stanowiły 2,1 %).
- 4) Nadal na rynku dominują karty oparte na technologii paska magnetycznego, których udział wyniósł na koniec czerwca 2008 r. 89,2 %. Systematycznie rośnie liczba kart w standardzie EMV, które oprócz paska magnetycznego wyposażone są również w mikroprocesor. Obecnie udział tych kart wynosi 10,5 %, a ich liderem na rynku jest Bank Zachodni WBK S.A., który wydał już ponad 1,9 mln takich kart.
- 5) Na koniec czerwca 2008 r. na rynku było prawie 183 tys. terminali POS, co oznacza, że w ciągu ostatnich sześciu miesięcy odnotowano wzrost o 7 %. Według danych przekazanych do NBP przez agentów rozliczeniowych w punktach handlowo-usługowych na terenie naszego kraju dokonano w I półroczu ponad 276,3 mln transakcji bezgotówkowych o łącznej wartości ponad 31,4 mld zł. Oznacza to wzrost w porównaniu do analogicznego okresu poprzedniego roku odpowiednio o 28,5 % i 28,6 %.
- 6) Zaobserwowano również wzrost sieci bankomatów. Na koniec czerwca 2008 r. posiadacze kart mieli dostęp do 12.400 bankomatów na terenie kraju, co oznacza wzrost w porównaniu do II półrocza 2007 r. o ok. 7 %. Oprócz banków rozwijających własne sieci bankomatów, coraz większą liczbę bankomatów posiadają niebankowi operatorzy, np. Euronet Polska Sp. z o.o., Cash4You (Diebold Poland Sp. z o.o.), eCard S.A.

Zasygnalizowane powyżej tendencje wskazują, że rynek kart płatniczych należy do najbardziej dynamicznie rozwijających się rynków usług bankowych. Zbierane przez NBP dane statystyczne pozwalają stwierdzić, iż stopniowo zmieniają się zachowania posiadaczy kart, którzy coraz częściej wykorzystują karty do dokonywania płatności bezgotówkowych. W pierwszym półroczu br. 45,8 % liczby i 22 % wartości transakcji dokonanych kartami płatniczymi stanowiły transakcje bezgotówkowe, w analogicznym okresie roku ubiegłego wskaźniki te wynosiły odpowiednio 41,4 % i 19,9 %.

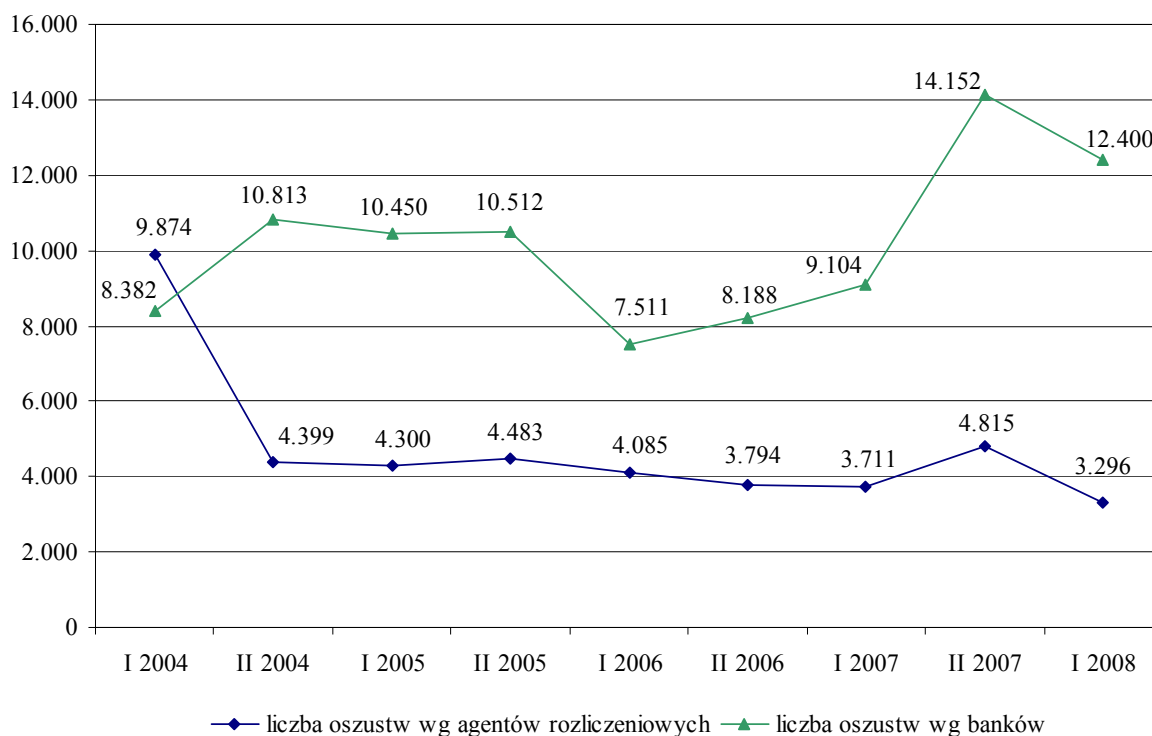
VII. OSZUSTWA W ZAKRESIE ROZLICZEŃ PIENIĘŻNYCH PRZEPROWADZANYCH ZA POŚREDNICTWEM BANKÓW

Według danych przekazywanych przez banki, w I półroczu 2008 r. liczba operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi wyniosła 12.400, a wartość 7.753.113 zł. W porównaniu do poprzedniego półrocza liczba operacji spadła o 12%, a wartość o 11%. Z danych otrzymanych od agentów rozliczeniowych wynika, że dokonano 3.296 operacji

oszukańczych kartami płatniczymi na kwotę 2.057.374 zł. Liczba operacji oszukańczych spadła o 32%, a wartość o 23%. Transakcje oszukańcze wg danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych stanowią 0,01 % ogólnej wartości transakcji kartami płatniczymi rozliczanych przez poszczególnych agentów.

Z uwagi na różny zakres danych dotyczących oszustw dokonywanych kartami płatniczymi ujmowanych w sprawozdaniach, występuje rozbieżność w danych przekazywanych przez agentów rozliczeniowych oraz banki.

Wykres 6. Liczba oszustw wg banków i agentów rozliczeniowych w latach 2004 - 2008

Liczba oszustw przekazywana przez agentów rozliczeniowych jest znacznie mniejsza od liczby przekazywanej przez banki. Dane od agentów rozliczeniowych nie obejmują transakcji dokonywanych przez oszustów w bankomatach kartami skradzionymi wraz z PIN-kodem lub sfalszowanymi oraz transakcji oszukańczych dokonanych poza granicami kraju kartami wydanymi w Polsce. Natomiast dane z banków nie obejmują bezgotówkowych transakcji oszukańczych dokonanych w Polsce kartami wydanymi w innych krajach.

W przypadku pozostałych form rozliczeń pieniężnych najbardziej niebezpieczne, choć mało liczne, są oszustwa dokonane z wykorzystaniem polecenia przelewu. W omawianym okresie

stwierdzono 358 takich przypadków w porównaniu do 429 w poprzednim półroczu. Średnia wartość jednego oszukańczego przelewu zmniejszyła się z ok. 18.733 zł do ok. 14.058 zł.

W I półroczu 2008 dokonano 51 transakcji oszukańczych z wykorzystaniem czeków, co oznacza spadek w stosunku do II półrocza 2007 r. o 35%.

Na podkreślenie zasługuje fakt braku odnotowania jakichkolwiek incydentów związanych z poleceniem zapłaty.

VIII. DZIAŁANIA PODEJMOWANE PRZEZ NBP W ZAKRESIE NADZORU NAD SYSTEMAMI PŁATNOŚCI I SYSTEMAMI AUTORYZACJI I ROZLICZEŃ PROWADZONYMI PRZEZ NIEBANKOWYCH AGENTÓW ROZLICZENIOWYCH

W I półroczu 2008 r. NBP realizował zadania w zakresie nadzoru nad systemami płatności wynikające z ustawy o ostateczności rozrachunku w systemach płatności i systemach rozrachunku papierów wartościowych oraz zasadach nadzoru nad tymi systemami, jak również zadania wynikające z ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych.

W kwietniu 2008 r. Prezes NBP wydał zgodę na prowadzenie przez BLUEPAY S.A. systemu autoryzacji i rozliczeń Płatności BluePay.

Departament Systemu Płatniczego zbierał i analizował dane statystyczne dotyczące rynku kart płatniczych (dane od wydawców kart płatniczych oraz od agentów rozliczeniowych). Dane te zbierane są na podstawie przepisów ustawy o elektronicznych instrumentach płatniczych z dnia 12 września 2002 r. o elektronicznych instrumentach płatniczych (Dz. U. Nr 169 poz. 1385) oraz odpowiednich rozporządzeń wykonawczych do tej ustawy. Ponadto Narodowy Bank Polski zbierał dane statystyczne na podstawie przepisów rozporządzenia Ministra Finansów z dnia 23 kwietnia 2004 r. w sprawie sposobu, zakresu i terminów przekazywania przez podmioty uczestniczące w rozliczeniach pieniężnych i rozrachunkach międzybankowych danych niezbędnych do dokonywania przez Narodowy Bank Polski oceny funkcjonowania rozliczeń pieniężnych i rozrachunków międzybankowych (Dz. U. Nr 107, poz. 1139). Podmiotami objętymi przepisami ww. rozporządzenia są: spółdzielcze kasy oszczędnościowo-kredytowe, przedsiębiorcy wykonujący działalność gospodarczą w zakresie wykonywania i pośrednictwa w realizowaniu przekazów pieniężnych krajowych i zagranicznych (np. Western Union, MoneyGram), przedsiębiorcy wykonujący działalność gospodarczą polegającą na pośredniczeniu w przyjmowaniu wpłat na rachunki bankowe (np. BillBird S.A., Żabka Polska S.A., Grupa Finansowa „Expert”, TransKasa itp.).

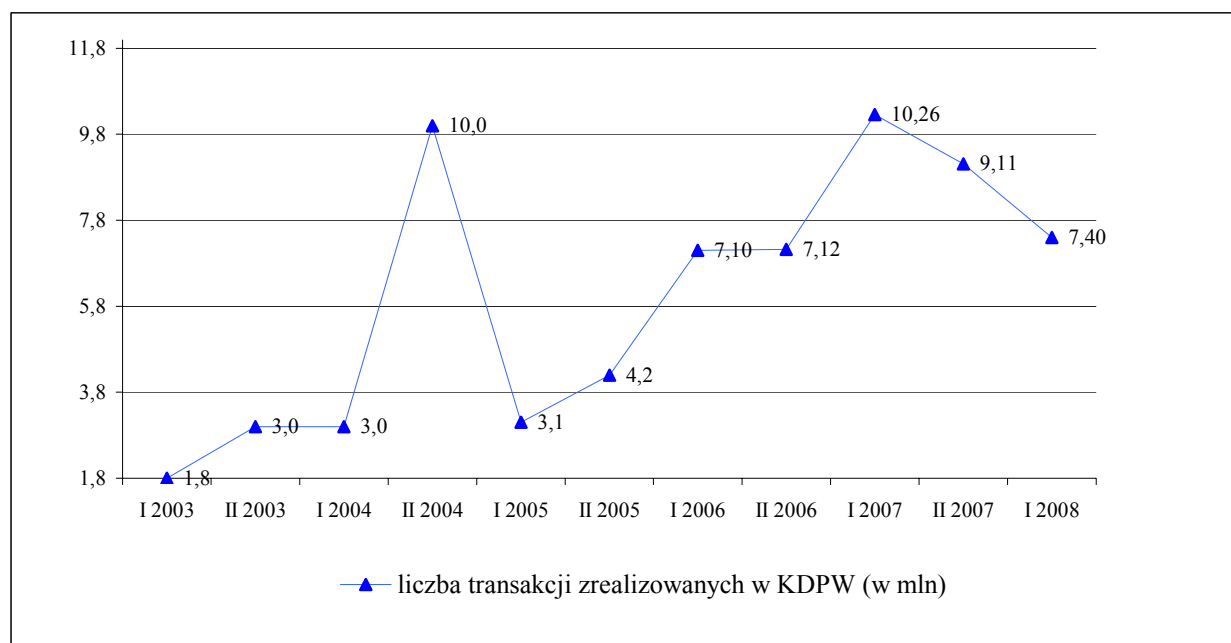
IX. SYSTEMY ROZRACHUNKU PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH

System KDPW

Najważniejszym wydarzeniem związanym z systemem rozrachunku papierów wartościowych prowadzonym przez KDPW SA w I półroczu 2008 r. było wprowadzenie zmiany w systemie depozytowo-rozliczeniowym polegającej na dodaniu funkcjonalności pozwalającej na wstępne zestawianie instrukcji rozliczeniowych (ang. pre-matching). Ww. funkcjonalność została wdrożona z dniem 2 czerwca 2008 r., zgodnie z Uchwałą Zarządu KDPW nr 299/08 z dnia 20 maja 2008 r.

W I półroczu 2008 r. KDPW S.A. rozliczył 7.386.051 transakcji na łączną wartość 3.272,2 mld zł (w II półroczu 2007 r. odpowiednio 9.109.252 transakcje o wartości 4.014,6 mld zł).

Wykres 7. Liczba transakcji zrealizowanych w KDPW w latach 2003 - 2008.

System RPW

W I półroczu 2008 r. najważniejszym wydarzeniem związanym z Rejestrem Papierów Wartościowych było wejście w życie w dniu 4 marca 2008 r. uchwały nr 4/2008 Zarządu NBP z dnia 1 lutego 2008 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków kredytem lombardowym przez Narodowy Bank Polski” oraz uchwały nr 5/2008 Zarządu NBP z dnia 1 lutego 2008 r. w sprawie wprowadzenia „Regulaminu refinansowania banków w ciągu dnia operacyjnego przez Narodowy Bank Polski”, które wprowadziły następujące zmiany:

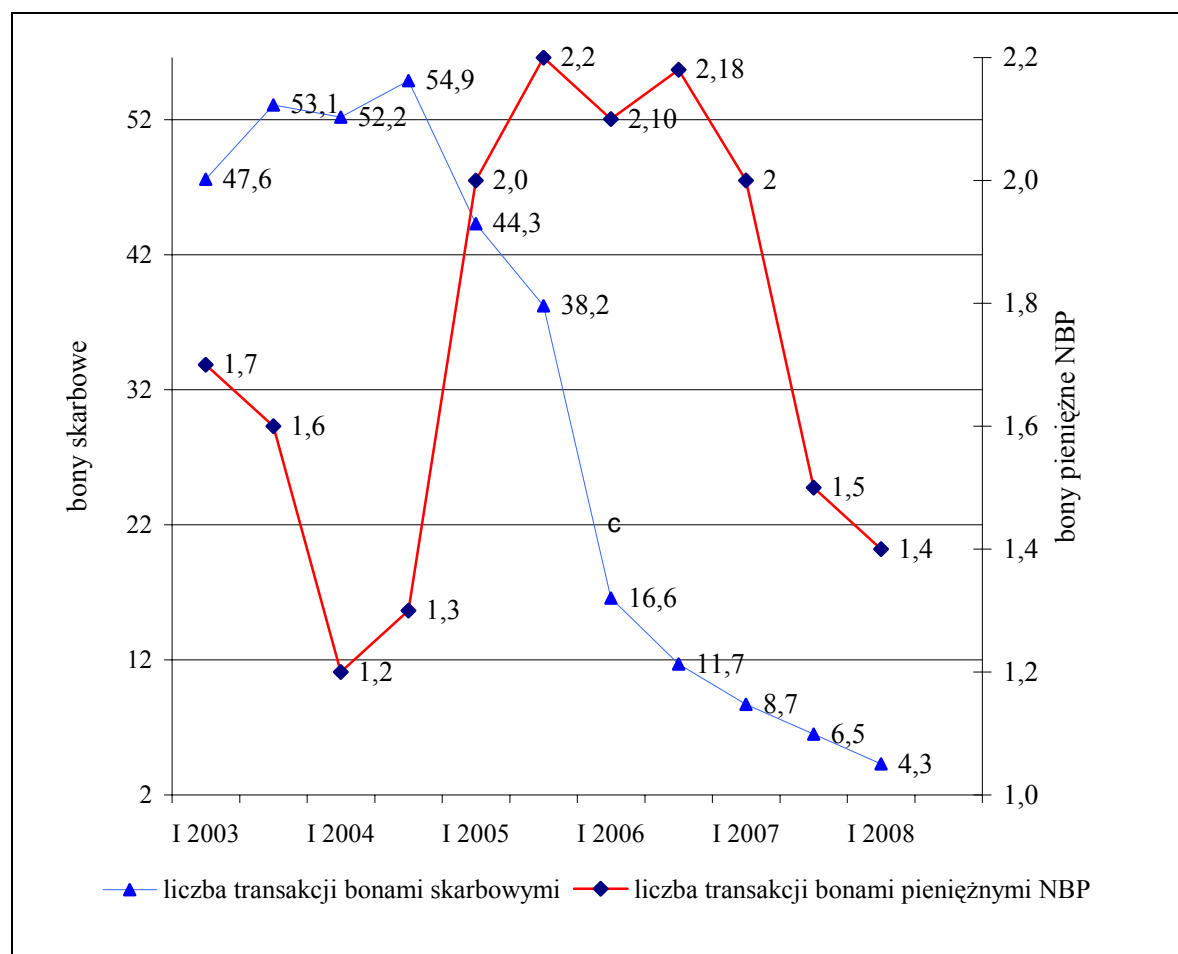
1. Lista papierów wartościowych stanowiących zabezpieczenie kredytów technicznego i lombardowego została rozszerzona o bony pieniężne NBP i obligacje NBP. Obecnie zabezpieczeniem obu rodzajów kredytów mogą być: bony i obligacje skarbowe oraz bony pieniężne NBP i obligacje NBP.

2. Wydłużenie godzin udzielania i spłaty kredytu technicznego i lombardowego.

3. Wprowadzenie, w każdym dniu operacyjnym, możliwości wielokrotnego zaciągania kredytu lombardowego zabezpieczonego danym rodzajem papieru wartościowego.

W omawianym okresie Rejestr Papierów Wartościowych przetworzył 4.296 transakcji bonami skarbowymi o wartości 158.9 mld zł (w II półroczu 2007 r. 4.629 transakcji o wartości 92.4 mld zł), oraz 1.379 transakcji bonami pieniężnymi NBP na kwotę 627.7 mld zł (1.685 transakcji o wartości 977.5 mld zł w II półroczu 2007 r.).

Wykres 8. Liczba transakcji bonami skarbowymi i bonami pieniężnymi zrealizowanych w RPW w latach 2003 – 2008.

PODSUMOWANIE

Funkcjonowanie polskiego systemu płatniczego w I półroczu 2008 r. należy ocenić pozytywnie.

Najważniejszym wydarzeniem dla polskiego systemu płatniczego w omawianym okresie było przystąpienie NBP, z dniem 19 maja 2008 r., do systemu TARGET2. Jest to kolejny krok w dostosowywaniu polskiej infrastruktury płatniczej i zasad funkcjonowania polskiego systemu płatniczego do rozwiązań obowiązujących w strefie euro. Przystąpienie NBP do systemu TARGET2 oznacza również podniesienie poziomu sprawności i efektywności dokonywania płatności w euro przez polskie banki oraz ich klientów. Odnotowany bardzo wysoki przyrost liczby i wartości transakcji w euro (ponad dwukrotny wzrost w porównaniu do poprzedniego półrocza) zrealizowanych w systemach S-E i T2-NBP, a także zmiany w strukturze zleceń transgranicznych w ogólnym wolumenie płatności zrealizowanych w analizowanym okresie (spadek udziału zleceń otrzymanych z 78% do 72% przy jednoczesnym wzroście udziału zleceń wysłanych z 15% do 23%) świadczy o coraz większej aktywności uczestników polskiego systemu płatniczego w kontekście dokonywania płatności w euro. Należy przy tym zaznaczyć, iż podobną tendencję odnotowano również w systemie EuroELIXIR, w którym wolumen zleceń transgranicznych wzrósł o ok. 28,3%.

Kolejnym istotnym wydarzeniem w minionym półroczu było wprowadzenie, z dniem 28 stycznia 2008 r., SEPA Credit Transfer, tj. paneuropejskiego polecenia przelewu w standardzie SEPA. W tym dniu, równoległe z europejskim sektorem bankowym, Narodowy Bank Polski oraz grupa polskich banków udostępniły możliwość korzystania z nowego produktu swoim klientom, zaś system EuroELIXIR swoim uczestnikom. Obecnie uczestnikami schematu polecenia przelewu SEPA jest 17 banków polskich.

W zakresie poziomu rozwoju obrotu bezgotówkowego należy odnotować wyraźny wzrost liczby rachunków bankowych (o 7,3%). Z drugiej jednakże strony, mimo wzrostu ogólnej liczby transakcji bezgotówkowych, odnotowano spadek liczby transakcji bezgotówkowych przypadających na jeden rachunek.

Utrzymująca się tendencja wzrostowa w zakresie liczby wydanych kart kredytowych oraz terminali POS potwierdza, że rynek kart płatniczych to najbardziej dynamicznie rozwijający się segment rynku rozliczeń detalicznych. Znaczący wzrost liczby i wartości transakcji bezgotówkowych dokonanych kartami płatniczymi świadczą o pozytywnych tendencjach w zakresie zachowań posiadaczy kart płatniczych.

W zakresie dotyczącym dokonywania płatności detalicznych pozytywnym zjawiskiem, jakie miało miejsce w I półroczu 2008 r., był spadek zarówno liczby (o 32%), jak również wartości operacji oszukańczych dokonanych kartami płatniczymi (o 23%). Spadła także liczba i wartość oszukańczych poleceń przelewu.

W zakresie działań podejmowanych przez NBP w zakresie nadzoru nad systemami płatności i systemami autoryzacji i rozliczeń prowadzonymi przez niebankowych agentów rozliczeniowych, w kwietniu 2008 r. Prezes NBP wydał zgodę na prowadzenie przez spółkę BLUEPAY S.A. systemu autoryzacji i rozliczeń Płatności BluePay.

W zakresie działań związanych z systemami rozrachunku papierów wartościowych w minionym półroczu, podkreślić należy wprowadzenie zmiany w systemie depozytowo-rozliczeniowym KDPW S.A., polegającej na dodaniu funkcjonalności pozwalającej na wstępne zestawianie instrukcji rozliczeniowych.

Materiał opracowali:

Krzysztof Freliszek

Anna Kalinowska-Piech

Robert Klepacz

Małgorzata Kopańska

Radosław Krawczyk

Radosław Łodyga

Paweł Łysakowski

Ewa Ożdżeńska

Wanda Rafalska

Beata Wróbel

Agnieszka Zdieszzyńska

Departament Systemu Płatniczego